

AZ ALKOTMÁNYOSSÁG ÚJRAGONDOLÁSA

MAGYAR VIVIEN

Ebben az írásban a mai alkotmányosság vizsgálatának különböző szempontjait mutatjuk be. Definiáljuk az alkotmányosság és demokrácia közötti kapcsolatot, és megvizsgáljuk egymásra tett hatásait. Példákkal szolgálunk a köztük lévő kölcsönhatásra, és bemutatjuk a megoldás lehetőségét a problémákra, amelyekkel az alkotmányosság szembe kerülhet.

Kulcsszavak: alkotmányosság, demokrácia, szólásszabadság, gyülekezési jog, emberi jogok, populizmus

*

A Közép-európai Egyetemen panelbeszélgetést tartottak *Gerhard Casper* tiszteletére, aki a Stanford Egyetem Emeritus Professzora és tizenkét éve a Közép-európai Egyetem igazgatóságának is tagja. A beszélgetés témáját alkotmányjog professzori szerepe adta. Mind a négy előadás témája a mai alkotmányosság volt, vagyis, ahogy *John Shattuck* (a CEU rektora) megnyitó beszédében megfogalmazta, hogy hogyan kellene a demokratikus társadalomnak szerveződnie¹ és milyen kihívásokkal áll szemben Magyarországon és máshol a világban. A beszélgetést *Uitz Renáta* vezette, a résztvevők Kis János, Michael Hamilton, Daniel Smilov (vendégelőadó) és Gedion Timothewos Hesseben voltak.

Kis János felvázolta az alkotmányosság és a demokrácia közötti viszonyra vonatkozó két versenyben álló nézetet. Az egyik a kompromisszum-nézet, a másik az becsületesség-nézet. Azok szerint, akik az előbbi nézetben hisznek, az alkotmányosság és a demokrácia közötti kapcsolat ellentétes értékekre épül, melyek csak kompromisszum által békíthetőek ki. Ez a vélemény azt sugallja, hogy az alkotmányos szabályok korlátozzák a demokráciát.² A becsületesség-nézet képviselői azonban azt mondják, hogy habár az alkotmányosság korlátokat állít a demokrácia elé, a végeredmény hosszú távon a korlátozás ellentéte: a demokrácia lehetségessé tétele³. Ennek az állításnak az igazsága bemutatatható a szólásszabadság kérdésének példáján. Egy kétpártrendszerben az aktuálisan kormányzó párt mindig megpróbálná korlátozni a szólás szabadságát annak érdekében, hogy megakadályozza, hogy az ellenzék felszólaljon ellene. Ugyanakkor az alkotmány megbénítja a szólásszabadság korlátozását, így egyik párt sem tudja azt megszegni az alkotmány elpusztítása nélkül. A szólásszabadság korlátozásának döntését csakis a bizalom szabályozza: a két pártnak közösen bíznia kell egymásban, hogy a másik nem fog az alkotmány ellen cselekedni. A becsületesség-nézet szerint az alkotmányosság lehetővé teszi a demokráciával alkotott egyensúlyát, de ennek az az ára, hogy az alkotmányosan védett testületek létezésének bizonyos következményeiről nem gondoskodnak. A kihívások az általános demokratikus politika oldalán vannak, és a megoldások nem az alkotmányszférában keresendők. Az alkotmányos demokrácia hátrányai nem az egyensúllyal vannak összefüggésben, hanem bonyolult jelenségekkel, melyek a független testületek elégtelen szabályozása és az általános politika aktív résztvevői közötti bizalomhiány miatt jönnek létre.

¹ “Az alkotmányosság olyan eszme, amely szerint a kormányhatalomnak törvényszerűen korlátozottnak kell lennie, és fennhatóságának az ezen korlátozások felett gyakorolt figyelmétől kell függenie.” (A szerző saját fordítása.)
<http://plato.stanford.edu/entries/constitutionalism/>

² Az alkotmányosság a kormány mindhárom ágát korlátozza (törvényhozó, végrehajtó és igazságszolgáltató hatalmak) egyéni vagy csoportos kormányal szembeni jogok (szólásszabadság, gyülekezési jog, egyenlőség, megfelelő törvényes eljárás, stb.), hatáskörök, eljárási követelmények és civil jogok formájában.
(<http://plato.stanford.edu/entries/constitutionalism/>) Ugyanakkor ez nem szükségszerűen jelenti azt, hogy az alkotmányosság a demokráciát is korlátozná.

³ “Nincs olyan erkölcsi jog, amely az alkotmányos korlátok nélküli többségi politikát biztosítaná, még akkor sem, ha a rendszabályok és szabadságjogok által korlátozatlan többségi politika elméletileg lehetséges volna.” (A szerző saját fordítása.) Alexander, Larry, *Constitutionalism and Democracy: Understanding the Relationship*. The Idea of Constitutionalism, Steven Kautz, Arthur Melzer, Jerry Weinberger and M. Richard Zinman, eds., University of Pennsylvania Press, Forthcoming; San Diego Legal Studies Paper No. 07-121. Available at SSRN:
<http://ssrn.com/abstract=1019631>

Michael Hamilton az állam politikai demonstrációkra adott válaszában, vagyis az állam gyülekezési jog⁴ felé irányuló tiszteletén keresztül vizsgálta az alkotmányos demokrácia működését. Hamilton szerint a rendőrség intézménye az engedő és korlátozó alkotmányosság paradoxonát reprezentálja. A rendőrség és a protestálók közötti párbeszédet kell vizsgálni annak érdekében, hogy viszonyuk természetét meghatározhassuk, és a rendőrségnek dolgoznia kell valódi önazonosságának meghatározásán, hogy jól működő intézménnyé válhasson.

Daniel Smilov a 'túlalkotmányosítás' jelenségéről és az erre adott válaszként felemelkedő populizmusról beszélt. Állítása szerint az előtte álló kihívások ellenére az alkotmányosság alapvetően sikeres. Rá kell mutatni, hogy az alkotmányosság gyorsan terjedt el, és fontossága és hatóköre napjainkban egyre nő. Vannak írott alkotmányok, ráadásul nemzetközies is (mint az Európai Unióé.) Az alkotmánynak bővítményei vannak új területeken, melyek a háború utáni időszakban nem voltak a hagyomány részei. Több ország még pénzügyi szabályokat is bevezetett az alkotmányába. Az alkotmányosság hagyományain való túllépést nevezhetjük 'túlalkotmányosításnak'. Ezzel a tendenciával párhuzamos a populizmus felemelkedése. A populista pártok nacionalizmusra hajlamosak, a nép akaratát követik és az alkotmányosság által felállított korlátok lebontásán dolgoznak⁵. Ma az a fő kérdés, hogy ez a két ellentétes megközelítés, a 'túlalkotmányosítás' és a populizmus hogyan dolgozhat együtt.

Gedion Timothewos Hessebon beszédének témája a nyugati alkotmányosság bevezetése az afrikai politikai kontextusba.⁶ Először definiálta a két fogalmat. A nyugati alkotmányosság bizonyos elképzelésekre és elvekre utal, melyeket a 18. században fejlesztettek ki Nyugat-Európában és Észak-Amerikában, és melyek az idő során több variációt is felmutattak. Az afrikai politikai kontextus fogalma több különböző országot foglal magába, melyeknek közös tulajdonságaik vannak, mint az etnikai diverzitás és egy – gyakran erőszakos – koloniális és poszt-koloniális történelem öröksége. A kérdés az, hogy a nyugati alkotmányosság bevezetése ésszerű ötlet-e egy ilyen politikai kontextusban. Erre az lehet a válasz, hogy ésszerű lehetne, ha a nyugati alkotmányosságot módosítanák, és az afrikai nemzetek kulturális és történelmi jellegzetességeit számításba vennék. Az alkotmányosság kontextualizálásának a régió gazdasági helyzetét is meg kell céloznia. Három lépést kellene megtenni az alkotmányosság sikeres befogadásának érdekében, ezek az etnikai versengés csökkentése, a végrehajtó hatalmak korlátozása szigorú szabályokkal, és szabályozások bevezetése a politikai célú erőszak használatában.

Végül *Gerhard Casper* maga mondott néhány szót a beszélgetés összegzésekként. Véleménye szerint az alkotmányosságnak sokkal inkább az államszervezéssel kellene foglalkoznia, közben fenntartva mindazt, amit már elért az emberi jogok terén. Ha foglalkoznának olyan kérdésekkel, mint hogy melyik választási rendszer a legjobb egy adott ország számára, az alkotmányosság sikeresebb lehetne, mint valaha.

*

www.southeast-europe.org
dke@southeast-europe.org

© DKE 2012

Figyelem! *Kedves kutató!* Ha erre az írásunkra hivatkozik, vagy idézi annak egy részét, kérjük, küldjön erről egy email-t a főszerkesztő részére a dke@southeast-europe.org címre. *A tanulmányt a következőképpen idézze:*

Magyar Vivien: Az alkotmányosság újragondolása. *Délkelet-Európa – South-East Europe International Relations Quarterly*, Vol. 3. No. 1. (2012 Tavasz) 2 p. Együttműködését köszönöm. *A főszerkesztő*

⁴ A gyülekezési jog csak addig érvényes, amíg a csoport tagjai erőszakmentesek maradnak, és nem kezdenek illegális cselekedetekbe. http://www.law.cornell.edu/wex/First_amendment

⁵ "A történelem leckéi alapján megtanulhattuk, hogy a populizmusnak visszatérő betegségei vannak; különösen fontos, hogy ezeket felismerjük és cselekedjünk ellenük. E veszélyek [...] között van a fasizmus, az őshonos társadalom iránti túlzott elkötelezettség, az értelmiség-ellenesség, a népszerűtlen kisebbségek üldözése, a középszerűség felmagasztalása, és a tömegek bölcsességének és erényeinek romantikus eltűlése." (A szerző saját fordítása.) Balkin, Jack M., "Populism and Progressivism as Constitutional Categories" (1995). Faculty Scholarship Series. Paper 268. http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/268

⁶ "[...] az 1960-as és 70-es évek diskurzusának határozott jellegzetességei voltak, és ez az, ahol különös törés vehető észre közöttük és az aktuális, alkotmánnyal foglalkozó diskurzus között. A korábbi diskurzus a társadalmi rendünket analitikusan igyekezte megérteni, és nem hátrált meg az elmélettől és az elmélekedéstől [...]. A társadalmainkról és a társadalmi rendről feltett tágabb kérdésekkel büszkélkedett: hogyan került oda, ahol van, mit csinál azokkal, akik benne élnek, és milyen irányba halad? [...] A mai kor alkotmánnyal és demokráciával foglalkozó diskurzusa alapvetően más. [...] Leíró, előíró, elméletben és gyakorlatban is eklektikus, és politika által vezérelt [...]." (A szerző saját fordítása.) Issa G. Shivji: Democracy and Constitutionalism in East Africa: Taking Critical Stock. http://www.kituoachakati.org/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=387&Itemid=27